

Тадқиқот **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

No 19
31 август

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 19-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
24-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
19-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-24**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
19-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-24**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 19-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 август 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиши йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга баршиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, очимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фарғона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажида Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Сахифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ГЕОЛОГИЯ-МИНЕРОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ
ИННОВАЦИЯЛАР**

1. Bozorova Lobar Sharipovna, Qurbanov Mingniqul Jumag'ulovich, Chuliyeva Madina Mansur qizi, Shavkatova Dilnoza Shavkat qizi NEFTNING BITUMGACHA BO'LGAN OLTINGUGURTLI AROMATIK KONSENTRATLARIGA ATSILLOVCHI REAGENTLARNING TA'SIRINI O'RGANISH.....	7
--	----------

ГЕОЛОГИЯ-МИНЕРОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ИННОВАЦИЯЛАР

NEFTNING BITUMGACHA BO'LGAN OLTINGUGURTLI AROMATIK KONSENTRATLARIGA ATSILLOVCHI REAGENTLARNING TA'SIRINI O'RGANISH

¹Bozorova Lobar Sharipovna,

¹Toshkent qishloq xo'jalik va irrigatsiya instituti Qarshi filiali

²Qurbanov Mingniqul Jumag'ulovich,

²Chuliyeva Madina Mansur qizi,

²Qarshi davlat universiteti

³Shavkatova Dilnoza Shavkat qizi

³Qarshi muxandislik iqtisodiyot instituti

Ko'pchilik katta sondagi organik birikmalar ichida o'zida oltingugurt saqlagan birikmalar kuchli dorivor vositalar, sirt-fao moddalar, optik xotira xususiyatini namoyon etuvchi birikmalar va kislotali korroziya ingibitorlari sifatida ma'lum. Oltingugurtli organik birikmalarning katta xom-ashyo bazasi bu neft xom-ashyosi bo'lib, undan turli xil amaliy ahamiyatga ega bo'lgan preparatlar va vositalar olinmoqda. Neft tarkibidan ajratib olingan va sintetik yo'l bilan hosil qilingan oltingugurtli organik birikmalarning tuzilishi va kimyoviy xossalarni hisobga olgan holda turli xil foydali tomonlarini o'rganishga yo'naltirilgan keng doiradagi ilmiy izlanishlar spetsifik ta'sirga ega bo'lgan yangi preparatlar va vositalarni topish yo'llarini osonlashtiradi [1].

R.Uzmanov, N.Radjabov, I.U. Numanovlar arilallilsulfidlarni qaynab turgan xinolinda qizdirish orqali 2-metil-1-tiaindanlarni sintez qilish usulining optimal sharoitini topishgan [2].

Neftning oltingugurtli aromatik konsentrati tarkibidagi bitsiklik arenotiofenlarni ajratish uchun atsetillash reaksiyalarini ham olib bordik. Atsillash reaksiyalarini sirka kislotaning oltingugurtli aromatik birikmalar konsentrati bilan 115-1200C haroratda 1soat davomida ekvimolekulyar miqdorda ta'sirlashishi natijasida oltngugurtli aromatik birikmalarning tegishli atsillihosilalari olindi. Olingan mahsulot 600C haroratda benzin bilan aralashtirildi. Bu vaqtda konsentrat tarkibidagi boshqa qo'shimcha mahsulotlar benzinda eriydi va unga o'tadi, atsetillihosilalar esa benzinda erimasligi bois ajraladi. Oltingugurtli aromatik birikmalar konsentrati tarkibidan ajratib olingan atsetillhosilalarning o'rtacha emperik formulasi quyidagi ko'rinishda: C_{18,02}H_{25,7}SO, (C_nH_{2n-10,31}SO), o'rtacha molekulyar massasi 288,0 g/mol, nur sindirishko'rsatkichi 1,5795 [3].

Birikmalarning IQ-spektrlarini o'rganish shu narsani ko'rsatdiki 1-tiaindan molekulasiidagi aromatik halqaning uchta yonma-yon turuvchi vodorod atomlarining xarakterli yutilish chiziq (750-810 sm⁻¹)lari hosil bo'lgan mahsulot ya'ni atsilli birikmalarning IQ-spektrlari olinganda yo'qolishi kuzatildi.

Bundan tashqari ushbu birikmalarning IQ-spektrlarida benzol halqasidagi ikkita yonma-yon turuvchi vodorod atomlarining tekislikdan tashqaridagi deformatsion tebranishlariga xos (800-850 sm⁻¹) bo'lgan yutilish chiziqlari ham kuzatilmaydi.

Ushbu birikmalarning IQ-spektrida karbonil gruppaga tegishli bo'lgan xarakterli intensiv yutilish chiziqlari 1670-1705 sm⁻¹ sohada namoyon bo'ladi. Shuningdek, aromatik halqaga tegishli bo'lgan ikkita yonma-yon turuvchi vodorod atomlrining yutilish chiziqlari 860-840 sm⁻¹ sohada kuzatilsa, izolirlangan ya'ni molekulaning to'rtinchi holatidagi vodorod atominingtekislikdan tashqaridagi deformatsion tebranishlari 915-885 sm⁻¹ sohada kuzatiladi. Ushbu keltirilgan ma'lumotlarga tayangan holda atsil gruppaga molekulaning 5 holatiga birikkanligidan dalolat beradi.

Neft tarkibidan ajratib olingan va kimyoviy usulda sintez qilingan birikmalarning PMR-spektrlari solishtirib ko'rulganda ikkinchi holatidagi metil gruppating signallari dublet formasida

1,31 м.у. larida, xuddi shu ikkinchi holatdagi metin gruppadagi bitta protonning signali esa simmetrik multiplet ko‘rinishida markaz bilan olinganda 3,66 м.х. da o‘z signallarini beradi. Chiziqlararo masofa esa 7 Gs ni tashkil etadi. Molekuldagi atsetil gruppaga tegishli bo‘lgan metil gruppadagi vodorod atomlarining signallari 2,51 м.х. kuzatilsa, molekulaning aromatik halqasiga tegishli bo‘lgan uchta protonning signallari 7,3-7,5 м. Н. da o‘z signallarini beradi.

Ushbu spektrning xarakterli jihatlari shundaki, molekulaning uchinchi holatidagi metelen gruppaga tegishli bo‘lgan vodorod atomlarining signallarida farq qiluvchi ximiyaviy siljishlar sodir bo‘ladi. Ulardan biri 3,22 м.х. da o‘z signallarini bersa, ikkinchisi esa 2,77 м.х.da o‘z signallarini namoyon etadi. Har ikkala signallar 4 ta chiziqdan tashkil topgan bo‘lib, metilen gruppadagi protonlarning spin-spin konstanta ta’sirlashuvlari 15,0 Gs ni tashkil qiladi. Molekulaning 3 holatidagi ikkita protonlarning kimyoviy siljishlaridagi farq molekulaning 2-holatidagi uglerod atomining assimmetriklik markazi borligidan kelib chiqadi. Molekulaning ikkinchi holatidagi metil va metin gruppalarning spin-spin ta’sirlashuvlar konstantasi 7 Gs ni tashkil qiladi.

Oltингуртли aromatik birikmalar konsentrati tarkibidan olingen atsetillhosilalarning IQ-spektrlarini o‘rganish shuni ko‘rsatdiki 1670-1705 см⁻¹ sohada tiofen va tiofan halqalariga tegishli bo‘lgan karbonil gruppaning intensiv yutilish chiziqlarini berdi. Oltингуртли aromatik birikmalar konsentratidan ajratilgan va sintez qilingan atsetillhosilalarning spektrlari bir-biriga mos kelishi aniqlandi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Лукянов И.П., Басистов А.Г. «Химия сероорганических соединений содержащихся в нефтях и нефтепродуктах»., Госторгтехиздат., 1974. 312 с.
2. Усманов Р., Раджабов Н., Нуриев И.У. Ацилирование 1-тиохроманов карбоновыми кислотами и их ангидридами. Докл. АН Тадж.т.22., №2 ., 1979.
3. Дияров И.Н., Батуева И.Ю., Садыков А.Н., Солодова Н.Л.. Химия нефти. Руководство к лабораторным занятиям. Л.: «Химия», 1990. 240 с.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 19-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(24-қисм)

Масъул мұхаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.08.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000